

С Т А Н О В И Щ Е

относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”

Тема: „Приобщаващо образование – модел за позитивно-поведенческа подкрепа на деца с нарушения”

Автор: **Марина Константинос Даска**

Научен ръководител: проф. дн Мария Кирилова Баева

Член на научното жури: доц.д-р Стефка Иванова Динчийска

Представеният за становище комплект от материали (дисертационен труд, автореферат, публикации) е разработен от Марина Константинос Даска, редовен докторант по професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна педагогика) с обучение на английски език в катедра „Предучилищна и медийна педагогика” на Факултета по науки за образованието и изкуствата, СУ „Св.Кл.Охридски”.

Дисертационният труд е разработен в обем от 219 страници текст, структуриран е в увод, три глави, заключение, използвана литература. Библиографията включва заглавия на латиница и електронни ресурси.

Разработената дисертационна тема по значимост е изключително актуална, защото е посветена на сложен, комплексен и многофакторен феномен, нерешен в педагогическата практика на много страни.

В увода са формулирани и убедително поднесени основанията за избора на работния проблем. С ярко открит персонален професионален интерес докторантката е направила задълбочена обосновка на значимостта на темата на изследването като е ранжира аргументите си във верижна зависимост: състоянието на нагласите, отношенията и практиките, свързани с т.н. „различни”, липсата на коректно дефиниране на категорията “деца със специални потребности”, необходимостта от хуманизиране на социално-педагогическата система, ликвидиране на сегрегационните процеси и зачитане правото на децата на равен старт и достъп до ресурсите на образователната система чрез добре организирано включващо образование. Сред най-съществените въпроси, които Даска коментира, се отнася и този за сериозните препятствия, пред които са изправени децата: от една страна,

„високите образователни изисквания и очаквания за постижения” (по автора), а от друга, потребността да се вградят в социума, да бъдат приети.

Във въведението е предложена и характеристика на емпиричното изследване, в което сполучливо са представени основните изходни положения и ключовите съждения на автора за изграждането на изследователската стратегия. Налице е цялостна, ясно очертана и добре структурирана концептуална рамка – обект, предмет, цел, хипотеза, задачи, аргументирано избрана и защитена е изследователската терминология. Точно формулираните компоненти очертават параметрите и процедурните етапи на изследвания феномен в реална образователна среда.

Структурирането на първата глава на дисертационния труд „Приобщаващо образование – определение, характеристика“ показва умението на Марина Даска да интегрира различни научни подходи (педагогически, социологически, психологически, формално логически) Специален акцент е поставен върху „изчистването” на работните понятия, уточнен е обхвата на децата, нуждаещи се от достъп до качествено образование: със специфични обучителни трудности – дислексия, дискалкулия, дисграфия, деца със специални образователни потребности, социално слаби, социално занемарени, от малцинствен произход, надарени. Логично, в самостоятелен параграф „Правата на детето - законодателство, реформи, стратегии в ситуация на приобщаващо образование – държавна и законодателна политика” е направен хронологичен и теоретичен анализ на ангажиментите на обществото за защита интересите на децата със специфични възможности и други дискриминирани групи, отразени в документи и нормативни разпоредения на Международното законодателство.

В частта, озаглавена „Образователни политики и основни понятия. Политики в областта на приобщаващото образование” авторката насочва вниманието си към анализиране и обобщаване на опита за създаване на адекватни на възможностите на децата реални условия и приобщаването им към социума и в общообразователните заведения. Констатира е, че са необходими две условия, осигуряващи съвместност и толерантност (поддържаща среда за децата със специфични възможности в съчетание с адекватна среда за деца с развитие в норма – предпоставка за тяхната съвместна работа и общуване), които не нарушават нормалния ритъм на общообразователната и специалната им подготовка.

Липсата на еднозначност в приетите основни понятия на специалната педагогика са наложили изграждането на отделен параграф в разработката „Обучителни трудности, изоставане и неуспеваемост”, в който се анализира широкия спектър от концепции на различни автори и школи относно етимологията и същността на понятията. С основание терминологичният анализ се свързва с причините и факторите, които формират минусите в образователната система (оценяване, неопределеност на критериите, програми), като условие за скрита сегрегация на децата със специфични особености. Често трудностите се обясняват като разстройство в чувствата или липса на мотивация, а не се отчита начинът, по който тези деца преработват информацията. Резултатът от неразбирането на проблема за обучителните трудности води до ограничаване на възможностите им за пълноценно учене, понижаване на училищния им успех, независимо от нормалния интелект, който притежават.

Държа да отбележа, че съм силно впечатлена не само от задълбочения анализ на проблема, но и от личното пристрастие на докторанта към темата.

Втора глава „Двуетичнообучаващи се и специфични нарушения на ученето/дислексия” логически и съдържателно продължава и конкретизира изследователският интерес върху две фокални точки и зависимостта между тях. За Даска двуетичието не е само педагогически, но и културен и социален феномен, което налага използването на холистичния подход. Като има предвид сложността му Даска защитава тезата за необходимостта от специална подготовка на учителите относно езиковото развитие на децата, без да се допускат ценностни преценки на непознати културни практики. Доброто познаване на работната проблематика се доказва и от детайлизираното представяне на изследователския проект, чиято цел е да се идентифицират двуетичните деца със специфични нарушения на ученето/дислексия и прилагането на адекватни педагогически интервенции, отчитащи връзката между дислексията, билингвизмът и възрастовото развитие. В тази глава на разработката е описана процедурата на изследването. Проявен е стремеж за обективно събиране на данните от три източника: родителски интервюта, родителски въпросници и видеозаписи на сесии за взаимодействие. Изследователската извадка (родители и деца/ученици) е внимателно подбрана с отчитане на продължителността на престоя им в Гърция.

Третата глава на дисертационния труд е ориентирана към количественото и качествено представяне на резултатите и изводите от проведеното емпирично изследване. Като допълващи се количествено-качествените параметри осигуряват по-обективна картина на изследваното явление. Успоредно с поставянето на универсален знак върху приобщаването като основно предизвикателство пред образователните системи по света авторката подчертава, че всяка система е уникална, защото локалните обстоятелства, култури и история са различни.

В конструираната рамка на приобщаващото образование-модел за позитивно-поведенческа подкрепа на деца с нарушения е подчертано, че включването трябва да се разглежда като непрекъснато търсене на по-добри начини за отговор на разнообразието и за необходимостта хората да се научат как да живеят с различията и да се научат как да се поучат от различията.

Изведените четири показатели в процеса на приобщаващото образование (понятия, политика, структури и системи, практика) показват моралната отговорност и ангажираност на социално-педагогическата общност и на обществото като цяло, за да не се допусне маргинализация на децата със специфични възможности и да се стимулира техния напредък в училище и в живота.

Подкрепям изведените от Марина Даска **научни приноси**, свързани с обогатяване на педагогическата практика, от една страна, както и теорията на две науки: специалната и сравнителната педагогика, от друга.

Авторефератът е подготвен в съответствие с изискванията за този академичен формат и представя в синтезиран вариант съдържанието на дисертацията.

Публикациите отразяват аспекти от изследването и са в контекста на разработената проблематика.

В стилно – езиково отношение дисертационният труд е научно издържан. Структурата на дисертационния труд е добре организирана, а направените изводи са подкрепени с теоретични и емпирично изведени доказателства

В **заключение** искам да подчертая, че депозираното за обсъждане дисертационно изследване отговаря на изискванията за този академичен формат. В него са демонстрирани силна лична професионална ангажираност към изследваната проблематика, задълбочено познаване на актуалното състояние на проблема, изследователски компетентности, интерпретационни способности.

Това ми дава основание да препоръчам на членовете на уважаемото жури да гласуват присъждане на **Марина Константинос Даска** образователната и научна степен „**доктор**“ в Област на висше образование: 1. Педагогически науки Професионално направление: 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика).

12.09.2019 г.

София

Член на научното жури:.....

/доц.д-р Стефка Динчийска/